

عبور از مرز اخلاق

نوجوان 15 ساله دستگیر شد، در عین ناغافی. او فکرش را هم نمی‌کرد که کل‌انداختن با دوستان، او را درون پرونده‌ای بنشانند که پلیس فتای اصفهان با همه توان پیگیر آن است.

نوجوان 15 ساله دستگیر شد، در عین ناغافی. او فکرش را هم نمی‌کرد که کل‌انداختن با دوستان، او را درون پرونده‌ای بنشانند که پلیس فتای اصفهان با همه توان پیگیر آن است. پلیس خیلی زود فهمید عامل راه اندازی کانالی غیراخلاقی در یکی از شبکه‌های اجتماعی کسی است داخل مرزهای کشور، شخصی ساکن اصفهان. بهار امسال او دستگیر شد، نوجوانی 15 ساله که وقتی همه شواهد را علیه خود دید اعتراف کرد کانال غیراخلاقی را راه انداخته تا خودش را به دوستانش ثابت کند و کم نیابد. پلیس پس از این دستگیری هشدار جدی داد با این مضمون که وقتی والدین بر اعمال و رفتار فرزندانشان نظارت ندارند، نتیجه می‌شود دست زدن آنها به اقدامات مجرمانه در فضای مجازی، این را هم اضافه کرد که اگر گوشی تلفن همراه هوشمند برای نوجوانان خریده می‌شود باید آسیب‌های ناشی از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مدنظر باشد. ولی این هشدار نه موجب توقف اقدامات مجرمانه در فضای مجازی شد و نه رشته خبرهای حادثه‌ای مبنی بر بی‌اخلاقی در شبکه‌های اجتماعی را قطع کرد. خبر خیلی تازه است، برای همین هفته قبل، روزی که پایگاه اطلاع‌رسانی پلیس فتا از دستگیری شاگردی خبر داد که در فضای مجازی از استادش اخاذی می‌کرد. پلیس نام اقدام این اخاذ را گذاشت «تله غیراخلاقی»، با این که از دید کسی که جزئیات خبر را می‌خواند، استاد نیز بی‌تقصیر نبود که در تله افتاد. ماجرا این بود: شاگرد جوان با دریافت تعدادی عکس غیرمعارف از استاد، او را تهدید کرد که اگر سوالات امتحانی را در اختیارش قرار ندهد عکس‌ها را منتشر خواهد کرد.

مجرم این پرونده البته با اقدام بموقع پلیس فتا به هدفش نرسید و دستگیر شد، ولی ماجرا این پیغام را به افکار عمومی داد که فضاهای مجازی می‌تواند جولانگاه بی‌اخلاقی‌ها باشد اگر تک‌تک ما هوشیار نباشیم. حالا دیگر زمان خوبی است برای قضاوت درباره این که شبکه‌های اجتماعی با وجود خدماتی که ارائه می‌دهند اگر به دست افراد ناباب بیفتند به بزه‌گاه تبدیل می‌شوند جایی برای ارتکاب اعمال مجرمانه.

کانال‌های غیراخلاقی رنگ عوض می‌کنند
عیب شبکه‌های مجازی این است که در آن آدم‌ها پشت نقاب‌های جور واجور مخفی می‌شوند و با انگیزه‌های مختلف، دست به بی‌اخلاقی می‌زنند مثل بانیان راه‌اندازی کانال‌های غیراخلاقی که یا قصد اخاذی و باجگیری دارند یا هدفشان خوشگذرانی و وقت تلف کردن است یا از سرکنجکاو به این سو کشیده می‌شوند. با این حال طبق اعلام پلیس فتا، همه سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی مجازی به صورت روزانه رصد و پایش می‌شوند و به گفته محمود واعظی، وزیر ارتباطات، اغلب کانال‌های غیراخلاقی مسدود شده و طبق فراری که با مدیران برخی شبکه‌های اجتماعی گذاشته شده ظرف 24 تا 48 ساعت، کانال‌های غیراخلاقی از دسترس کاربران ایرانی خارج می‌شود.

ولی هیچ کدام از این اقدامات تاکنون راه مجرمان را مسدود نکرده که اگر راهی بسته می‌شود آنها از جایی دیگر نقب می‌زنند و راه باز می‌کنند. کانال‌های غیراخلاقی در شبکه‌های مجازی هر روز بخشی از کاربران را به خود مشغول می‌کنند در حالی که چون می‌دانند زیرنظر هستند، خود را در لفافه‌های گول زنگ می‌پیچند، مثل استفاده از اسامی معمولی یا بی‌ربط که هیچ ارتباطی با محتوای غیراخلاقی این کانال‌ها ندارد ولی خوراکی مبتذل را برای مخاطبان فراهم می‌کنند.

بی‌اخلاقی‌ها از کجا می‌آید؟
بی‌اخلاق‌ها همه جای دنیا هستند و از هر جایی سرک می‌کشند، مخاطبان این گروه نیز همه جای دنیا هستند و هر جا که باشند خودشان را به اینها می‌رسانند و چه ابزاری بهتر از شبکه‌های سایبری که آدم‌ها در آن می‌توانند زره‌پوش شده و از نظرها دور بمانند؛ بی‌دلیل نیست که اعتراضات، کمپین‌ها، حمله به صفحات یا ترور و تخریب شخصیت‌ها در این فضا انجام می‌شود.

اما چرا؟ برای پاسخ این سوال تماس‌های مکرری با پلیس فتای ناجا برقرار کردیم که به نتیجه نرسید؛ بنابر این سوالمان را از دکتر علیرضا چابکرو، استاد دانشکده خبر و کارشناس فضای مجازی پرسیدیم، این که رسانه‌های سایبری چه ویژگی‌هایی دارند که در آنها می‌تواند براهتی مرزهای اخلاق را شکست.

او پاسخ این سوال را در سه بخش تقسیم کرد، اول حوزه‌ای که در اختیار ما نیست، دوم مشکلی که به خودمان برمی‌گردد و سوم ضرورتی به نام فیلترینگ و البته مهم‌تر از آن، تولید محتوا. چابکرو می‌گوید سرور شبکه‌های اجتماعی در ایران نیست و صاحبان آن حاضر به انتقال سرورها به کشورمان و تبعیت از قوانین ما نیستند مثل صاحبان آلمانی روس‌تبار تلگرام که گفته‌اند ما فقط خدمات ارائه می‌دهیم و محدودیت ایدئولوژیک نداریم.

پس مشکل اول این است که دولت به محتوای این شبکه‌ها دسترسی ندارد و اگر یک شبکه را مسدود کند شبکه‌ای دیگر با قابلیت‌های بیشتر ظاهر می‌شود، اما مشکل دوم را که به ما برمی‌گردد دکتر چابکرو این گونه توضیح می‌دهد که نقص بزرگ ما در فضای مجازی این است که در تولید محتوا ناتوان هستیم و نقشه راهی منسجم برای حضور موثر در شبکه‌های تحت موبایل نداریم، به این ترتیب منتظر می‌مانیم تا اتفاقی رخ دهد و بعد تلاش کنیم جلوی آن را بگیریم.

این کارشناس معتقد است ما باید سازمانی برای تولید محتوا داشته باشیم (البته نه معنی تشکیلاتی عریض و طویل)، مکانی که بتواند اصالت خبرهای منتشر شده در شبکه‌های اجتماعی را تایید کند، جایی که درست‌ترین اطلاعات را در اختیار مردم قرار دهد، جایی که لطیفه بسازد و سبک زندگی درست را با هنرمندانه‌ترین روش‌ها به آنها آموزش دهد. او البته منکر ضرورت فیلترینگ نیست و باور دارد همان طور که ما هر غذایی را نمی‌خوریم نباید تن به هر پیام و محتوایی بدهیم ولی نه فقط با فیلترینگ و تحدید که از طریق راه اندازی قرارگاه‌های فرهنگی در محیط‌های سایبری و تلاش برای واکسینه کردن آدم‌ها و آموختن قواعد حضور در محیط‌های مجازی.

به این ترتیب می‌توان قاطعانه گفت گرچه ما به وضع قوانین مقابله‌ای، تهدید و مجازات در این عرصه نیاز داریم، اما این تنها راه نیست؛ چنانچه سپهر پاشایی، کارشناس فضای مجازی به جام‌جم می‌گوید فیلترینگ هوشمند یا حذف صفحات فقط مسکن‌هایی است که تاثیر زمانی کوتاهی دارند در حالی که اگر ما به دنبال اثربخشی و ایجاد فرهنگ استفاده صحیح از فضای مجازی هستیم، باید ساز و کار نظارتی دقیق همراه با آموزش‌های مناسب و غیرسلبی را از طریق رسانه‌های جمعی در دستور کار قرار دهیم.

مجازات از جرمه نقدی تا حبس
طبق ماده 14 قانون جرایم رایانه‌ای، هر کسی به وسیله سامانه‌های رایانه‌ای، مخابراتی یا حامل‌های داده، محتویات مستهجن را منتشر، توزیع یا معامله کند یا به قصد تجارت یا فساد، آن را تولید، ذخیره یا نگهداری کند به حبس از 91 روز تا دو سال یا جزای نقدی از 500 هزار تا چهار میلیون تومان محکوم می‌شود.

همچنین اگر محتویات و آثار مستهجن به کمتر از ده نفر ارسال شود مرتکب از 100 هزار تا 500 هزار تومان محکوم خواهد شد، اما چنانچه مرتکب، این کار را به عنوان حرفه انتخاب کرده باشد یا به طور سازمان یافته به چنین اقداماتی دست بزند اگر مفسد فی‌الارض شناخته نشود به حداکثر مجازات (حبس و جرمه نقدی به صورت همزمان) محکوم می‌شود.

محتویات مبتذل، محتویات مستهجن
قانون جرایم رایانه‌ای، 5 خرداد 88 درمجلس مصوب شد و 15 روز بعد از شورای نگهبان تاییدیه گرفت؛ به این ترتیب از آن تاریخ به بعد هر انحراف در فضای مجازی با چوبخط این قانون سنجیده می‌شود. قانون جرایم رایانه‌ای 56 ماده و 25 تبصره دارد که ماده 14 آن دایره رفتارهای غیراخلاقی در فضای مجازی را مشخص می‌کند. برای مثال محتویات و آثار مبتذل به آثاری گفته می‌شود که دارای صحنه و صور قبیحه هستند، همچنین محتویات مستهجن به تصاویر، اصوات یا متون واقعی و غیرواقعی اطلاق می‌شود که بیانگر برهنگی کامل زن یا مرد، اندام تناسلی یا عمل جنسی انسان باشد.

مریم خباز
جامعه